

ANALIZA MATERIALULUI FAUNISTIC PROVENIT DIN AȘEZAREA FEUDALĂ TIMPURIE DE LA "GRĂDIȘTE" - HAȚEG (JUDEȚUL HUNEDOARA)

Silvia Burnaz

Materialul osteologic studiat provine din așezarea și fortificația feudală (sec.XI-XIII) descoperită în anul 1986 în punctul "Grădiște", situat pe terasa inferioară a Râului Mare (afluent al Strelului), la cca. 1 km nord-est de orașul Hațeg (județul Hunedoara). Din cele 714 fragmente osteologice descoperite au fost determinate 662 piese, restul de 52 fiind așchii mici, nereprezentative. Materialul osteologic reprezintă aproape în totalitate resturi menajere, unele dintre ele cu evidente urme de arsură. O mică parte este reprezentată de resturi rezultate în urma prelucrării coarnelor de cerb și câprior. Cele 662 piese determinate aparțin păsărilor și mamiferelor.

Păsările sunt reprezentate printr-un număr redus de oase, respectiv:

- 1 humerus (lg.max. 60 mm; Lț.px.17,5 mm; Lț.diaf.7 mm; Lț.max.dist.12 mm)
- 1 ulna (Lg.max.63,0 mm; Lț.max.px.10,0 mm; Lț diaf.5,5 mm; Lț.max.dist.8,5 mm)
- 1 femur (Lg.max.66 mm; Lț.max.px.12,5 mm; Lț.min.diaf.6,00 mm; Lț. max. dist.12,0 mm).

Ele aparțin la 3 exemplare adulte de Gallus domesticus, de talie mică.

Mamiferele cumulează cea mai mare parte a materialului, respectiv 659 fragmente osteologice, aparținând speciilor domestice și sălbatice (tab. 1)

Tabel nr. 1

Frecvența speciilor de mamifere și numărul de indivizi estimați

Nr. Crt	Specia	Fragmente		NMI	
		Nr.abs.	%	Nr.abs.	%
1.	Bos taurus	221	33,54	22	29,33
2.	Sus scrofa dom.	159	24,13	18	24,00
3.	Ovicaprine	128	19,42	15	20,00
4.	Equus caballus	39	5,92	5	6,67
5.	Canis familiaris	8	1,20	1	1,33
6.	Cervus elaphus	47	7,13	6	8,00
7.	Sus scrofa fer.	38	5,77	5	6,67
8.	Capreolus capreolus	19	2,88	3	4,00
	Total	659		75	
	Mamifere domestice	555	84,22	61	81,33
	Mamifere sălbatice	104	15,78	14	18,67

În cadrul speciilor de mamifere domestice pe primul loc se situează bovinele care dețin cel mai mare număr de resturi și de indivizi prezumați. Materialul este puternic fragmentat, neexistând nici o piesă întreagă care să ofere detalii asupra tallei. Nu s-au păstrat fragmente ale craniului. Procesele cornulare descoperite sunt și ele fragmentare. Cele 3 fragmente de procese cornulare sunt mici, gracile cu un traseu moderat curbat, cu pereții subțiri și o reliefare ușoară a creștelor și șanțurilor. Ele aparțin unor femele adulte. Caracteristicile lor morfologice le includ în tipul "Brachyceros".

Măsurătorile efectuate pe diferite fragmente osoase (tabelul nr.2) conduc la ideea că bovinele din așezarea de la Grădiște- Hațeg erau de talle mică, asemănătoare în general cu cele provenite din alte așezări medievale timpurii românești (Bucov, Capidava, Moldova Veche, Iliida).

Tabel nr. 2

Datele metrice (în mm) ale bovinelor din așezarea de la Grădiște-Hațeg.

	Nr.	Variabilitate	Medie
Maxilă			
M1-M3	5	77-78,5	77,5
Lg.M3	14	31-33	31,8
Mandibulă			
M1-M3	3	76-78	77,3
Lg.M3	9	33-39	35,6
Omnoplat			
Lg.cap.artic.	2	68;68,5	
Lg.supraf.artistic	3	57,5-59	58,16
Lt.mln.col.	3	54,5-56	55,16
Humerus			
Lt.epif.dist.	4	65-68	66,7
Radius			
Lt.epif.px.	5	72-77	74,3
Lt.epi.dist.	3	63-68	65,3
Metacarp			
Lt.epif.prx.	9	50-61	57,1
Lt.epif.dist.	5	53-61	57,8
Femur			
Lg.cap.artic.	3	54,5-57	55,5
Diam.cap.artic.	3	44-46	45,3
Tibia			
Lt.epif.dist.	6	64-65,5	64,6
Astragal			

Lg.max.	5	57-64	60,0
Metatars			
Lț.epif.prx.	5	38-51	43,0
Lț.epif.dist.	7	48-58	52,7
Falanca I			
Lg.max.	21	51-66	60,9
Lț.epif.prox.	19	24-32	25,7
Lț.epif.dist.	19	21-33	27,1
Falanca II			
Lg.max.	17	36-47	40,5
Lț.epif.prx.	17	24-32	29,05
Falanca III			
Lg.max.	3	57,5-59	58,5

Cei 22 de indivizi pentru care s-a estimat vârsta de sacrificare au dentiția jugală, cu M3 având eroziunea abia începută (8 indivizi) sau puternic erodată (restul indivizilor, a căror vârstă s-a estimat la 7-10 ani).

Porcul domestic (*Sus scrofa domesticus*) este reprezentat în cadrul materialului nostru prin 158 fragmente aparținând la 18 indivizi estimați, predominante fiind resturile de maxilă, mandibulă și dinți izolați, precum și resturile extremităților.

Măsurătorile simfizei mandibulare, cu aspect masiv, variind între 61,5 și 63 mm conduc la ideea existenței unor exemplare cu botul lung, asemănătoare celor de la Capidava, Moldova Veche.

Datele metrice ale oaselor extremităților indică indivizi de talie mică, care se apropie prin dimensiunile lor de cele de la Capidava și inferioare celor de la Moldova Veche, Bucov, Dinogetia. (tab.nr.3).

Tabel nr. 3

Datele metrice la *Sus scrofa domesticus* (în mm)

	Nr.	Variabilitate	Media
Maxila			
M1 - M3	5	59-67,5	62,3
Lg. M3	14	27-30	27,8
Mandibula			
Lg. simfizei	5	61,5-63	61,9
Lg. M1-M3	5	63,5-64	63,7
Lg. M3	9	27-35	29,6
Omoplat			
Lg.cap.artic.	3	31-33,5	32,1
Lg.supr.artic.	3	25-27	25,6

Lt.min.col.	3	19-23,5	20,8
Humerus			
Lt.epif.dist.	8	33,5-36	35,2
Radius			
Lg.apif.sup.	6	25-29	26,3
Tibia			
Lt.epif.inf.	7	27-31	28,7
Calcaneu			
Lg.max.	5	74-76	74,8
Astragal			
Lg.max.	5	31-43	38,2
Falanga I			
Lg. max.	6	33-39	36

În privința vârstei de sacrificiu se constată că din cei 18 indivizi estimați, 7 au fost sacrificați între 1- 1 1/2 ani, iar restul, până la vârsta de 2 ani.

Ovicaprinele prezintă și ele resturi puternic fragmentare ceea ce a îngreunat diagnoza diferențială între Ovis și Capra, care s-a realizat doar pe puține resturi ale extremităților (tab.nr.4).

Tabel nr. 4
Datele metrice (în mm) ale ovicaprinelor

	Ovine			Caprine			Ovicaprine		
	Nr.	Variab.	Medie	Nr.	Variab.	Medie	Nr.	Variab.	Medie
Mandibulă									
M1-M3							4	42-50	46
Lg.M3							14	19,5-23	20,5
Humerus									
Lt.epif.dist	8	27-30	28,8	3	35-37	35,6			
Radius									
Lt.epif.dist.	6	27,5-29	28						
Femur									
Lt.epif.dist.							3	30-32	31
Tibia									
Lt.epif.dist.	3	26-28,5	26,5						
Astragal									
Lg.max.	9	27-33	29,6	2	32-33				

Calcaneu									
Lg.max.	5	58-62	60,0						
Metatars									
Lt.epif.dist.	3	23,5-25	24,1	2	24;24,5				

Datele metrice efectuate pe resturile oaselor ale ovicaprinelor indică valori asemănătoare celor de la Bucov, Moldova Veche, Capidava.

Evidențele prezintă în cadrul eșantionului nostru mai puține piese în comparație cu cele ale bovinelor, suinelor și ovicaprinelor respectiv, 39 piese, puternic fragmentare. Nu am găsit resturi de maxilare ci doar dinți izolați, respectiv molari inferiori, cu smalțul periferic pliat, puternic erodat, aparținând unor exemplare adulte. Datele metrice ale oaselor extremităților relevă existența unui cal de mărime mijlocie.

Tabel nr. 5

Datele metrice la Equus caballus

	Nr.	Variabilitate	Medie
Humerus			
Lt.epif.dist.	7	76,5-79	77,5
Radius			
Lt.epif.dist.	3	74-77	75,3
Tibia			
Lt.epif.dist.	4	67,5-70	68,3
Calcaneu			
Lg.max.	2	112;113;5	
Astragal			
Lg.mag.	3	59-62,5	60,8
Falanga I			
Lg.max.	3	77-79	77,6
Lt.epif.prx.	2	48;50	

Căinele (*Canis familiaris*) este reprezentat în cadrul materialului analizat prin 8 resturi aparținând la un individ matur, de talie mijlocie.

Mamiferele sălbatice sunt reprezentate prin cerb, mistreț și căprior.

Cerbul (*Cervus elaphus*) deține 57 piese la care se adaugă 8 resturi provenite de la preiucrarea coarnelor, neincluse în statistica eșantionului analizat. Datele metrice relevă existența unor animale robuste.

Tabel nr. 6
Datele metrice la Cervus elaphus (în mm)

	Nr.	Variabilitate	Medie
Mandibulă			
Lg. M3	3	34-36	34,6
Omoplat			
Lg.cap.artic.	3	62-64	63,3
Lg.supraf.artic.	3	46,5-47	
Humerus			
Lt.epif.dist	4	60-62,5	61,1
Radius			
Lt.epif.dist.	3	50-56	52,6
Femur			
Lt.epif.dist.	2	66;67	
Tibia			
Lt.epif.prx.	3	82,-83,5	82,8
Astragal			
Lg.max.	4	57-59	57,5
Falanga II			
Lg.max.	5	45-49	46,6

Cele 38 piese aparținând mistrețului (Sus scrofa ferrus) reprezintă dinți izolați, defense, resturi ale extremităților, provenite de la indivizii maturi.

Tabel nr. 7
Datele metrice (în mm) la Sus scrofa ferrus

	Nr.	Variabilitate	Medie
Mandibulă			
Lg. M3	6	38-43	40,5
Humerus			
Lt.epif.dist.	4	56,5-58	57,2
Radius			
Lt.epif.prx.	3	38-39,5	38,5
Lt.epif.dist.	1	45	
Astragal			
Lg.max.	2	51;52	
Calcaneu			
Lg.max.	2	103;107	

Căpriorului (*Capreolus capreolus*) îi aparțin 19 fragmente provenite de la 3 indivizi adulți. Se remarcă 3 fragmente de coarne, cu urme de prelucrare.

X
X X

Analizând datele oferite de materialul osteologic descoperit în așezarea de la Grădiște - Hațeg se constată că atât creșterea animalelor cât și vânătoarea erau ocupații bine conturate ale locuitorilor din această zonă a țării noastre. Creșterea animalelor reprezenta ocupația de bază a locuitorilor. Locul prim între mamiferele domestice este deținut de bovine, crescute atât pentru scopuri utilitare cât și pentru furnizarea cărnii. Suinele, urmează imediat ca frecvență după bovine, ele fiind crescute în primul rând pentru carne. Urmează apoi ovicaprinele reprezentate prin ambele genuri. Calul prezintă o frecvență joasă în cadrul materialului analizat, ca de altfel și câinele.

Creșterea păsărilor era practică pe scară redusă, fapt ilustrat prin numărul mic de oase descoperite.

Predominanța speciilor de mamifere domestice (64,22%) față de cele sălbatice (15,78%) denotă caracterul de stabilitate al așezării.

Așa cum s-a mai menționat, vânătoarea juca și ea un rol important în viața așezării, activitate favorizată de existența unor păduri bogate în zonă. Vânătoarea avea ca scop principal completarea necesarului de carne pentru populația așezării. Coarnele de cerb și căprior erau utilizate ca materie primă pentru producerea uneltelor.

BIBLIOGRAFIE

1. Gheorghiu C., Haimovici S., Caracteristicile mamiferelor domestice descoperite în așezarea feudală timpurie de la Garvăn (Dinogetia), în: Anal. Univ., Iași, 1965, Seria Biol., t. 11. nr.1, p. 175
2. Haimovici S., Fauna din așezările feudale timpurii (secolele VIII-X) de la Bucov - Ploiești, în SCIVA, București, 1979, t.30, nr.2, p. 173-213.
3. Haimovici S., Onofrei Margareta, Caracteristicile mamiferelor descoperite în stațiunea feudală timpurie de la Bucov, în Anal. Univ., Iași, 1967, Secț.II, St.Nat., t.XIII, fasc.1, p. 181-188.
4. Haimovici S., Ureche R., Studiul preliminar al faunei descoperite în așezarea feudală timpurie de la Capidava, în Pontica, Constanța, 1979, vol. XII, p. 157-170.
5. El Susi Georgeta, Analiza materialului faunistic provenit din așezarea feudală timpurie de la Moldova-Veche - "Rât" (Județul Caraș-Severin), în Tibiscum, Timișoara, 1986, vol.VI, p. 419-428.
6. Trâncă Georgeta, Observații pe marginea materialului faunistic din așezarea medievală de la ILIDIA (jud. Caraș-Severin), în Banatica, Reșița, 1983, vol.VII, p. 311-320.
7. Udrescu M. St., Vânătoarea și creșterea animalelor în sec. VIII-XII în sud-estul României. Unele corelații între ocupații și condiții ecologice, în Rev. Muzeelor, București, 1980, nr.9, p. 59.
8. Udrescu M. St., Fauna descoperită în așezarea de la Strei, în Sargetia, Deva, 1973, vol 10, p. 173-179.

L'ANALYSE DU MATÉRIEL FAUNIQUE DE L'ÉTABLISSEMENT DU COMMENCEMENT DU MOYEN-ÂGE DE "GRĂDIȘTE"-HAȚEG (DÉPARTEMENT DE HUNEDOARA)

Résumé

L'article comprend l'analyse du matériel faunique découvert dans l'établissement de "Grădiște"-Hațeg (sec.XI-XIII) situé sur le bord inférieur du Riu Mare (le département de Hunedoara).

L'échantillon comprend 714 restes ménagers dont 662 ont pu être déterminés. Les fragments déterminés appartiennent aux mammifères (659 restes) et aux oiseaux (3 restes). La fréquence des groupes est présentée dans le tableau nr.1.

Les animaux domestiques sont illustrés par des bovins, des porcins, des ovicaprins. Ont été aussi découvertes des restes de cheval et de chien.

Les bovins occupent le premier place parmi les mammifères domestiques. Ils sont représentés par une forme de petite taille, de type "brachyceros", ayant une usage utilitaire et alimentaire. La valeur calculé en pour-cent des porcins, située sur celle de bovins, démontre le rôle important de ces animaux domestique élevés, en exclusivité, pour la viande. Les ovicaprins sont représentés par le genre Ovis et Capra, le premier étant plus abondante. On doit remarquer la faible représentation du cheval et du chien dans le cadre du matériel osteologique analysé.

La prédominance des espèces domestiques (84,22%) sur celles sauvages (15,78%) dénote le caractère de la stabilité de l'établissement.

Les mammifères sauvages sont représentés par le cerf, le sanglier et le chevreuil. La chasse de ces animaux complétait la quantité de viande nécessaire pour la nourriture. Les cornes des cerfs et de chevreuil ont été utilisés pour confectionner des outils.